Valiokunnan lausunto LaVL 16/2017 vp– HE 41/2017 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 41/2017 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitusneuvos Ari-Pekka Koivisto, sisäministeriö, rajavartio-osasto
- lainsäädäntöneuvos Jaana Heikkinen, sisäministeriö, rajavartio-osasto
- lainsäädäntöneuvos Tiina Ferm, sisäministeriö, poliisiosasto
- lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, oikeusministeriö
- oikeusasiamiehensihteeri Minna Ketola, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- käräjätuomari Johanna Nevalainen, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- poliisitarkastaja Arto Hankilanoja, Poliisihallitus
- asianajaja Antti Riihelä, Suomen Asianajajaliitto
- apulaisprofessori Sakari Melander

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa (1. lakiehdotus). Uuteen lakiin siirretään nykyisin rajavartiolaissa (578/2005) olevat Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevat säännökset. Tavoitteena on selkeyttää Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevia säännöksiä. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksiin ei esitetä merkittäviä muutoksia.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto LaVL 16/2017 vp

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin esitetään lisättäväksi merilain ja meriteiden sääntöjen sekä sisävesisääntöjen rikkominen. Lisäksi Rajavartiolaitoksen toimivaltuutta valvoa tieliikennelain säännösten noudattamista laajennettaisiin rajanylityspaikoilla.

Rajavartiolaitoksen salaiset tiedonhankintakeinot rikosten estämiseksi ja vaaran torjumiseksi rikostorjuntatoimenpiteen yhteydessä ovat uudessa laissa itsenäisinä säännöksinä sen sijaan, että viitattaisiin poliisilain (872/2011) 5 luvun säännöksiin. Uusi laki sisältää poliisilain 5 lukua vastaavat salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmät. Kunkin tiedonhankintakeinon osalta säädetään erikseen kyseisen keinon käyttämisen edellytyksistä ja päätöstoimivallasta. Rajavartiolaitoksen salaista tiedonhankintaa koskeva luku noudattaa pääasiallisesti pakkokeinolain, poliisilain ja Tullin rikostorjunnasta annetun lain rakennetta ja sisältöä. Rajavartiolaitoksen käytössä oleviin salaisiin pakkokeinoihin on esityksessä lisätty televalvonta myös törkeän kätkemisrikoksen, ammattimaisen kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen selvittämiseksi.

Lakivaliokunta katsoo, että esityksessä tarkoitettu lainsäädäntöhanke on lähtökohtaisesti perusteltu ja tarpeellinen. Erillisen lain säätäminen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa selkeyttää lainsäädännöllistä tilannetta, kun rikostorjunnan toimivaltuuksista säädetään nykyistä huomattavasti yksityiskohtaisemmin, täsmällisemmin ja kattavammin. Vastaavanlainen uudistus toteutettiin muutama vuosi sitten, kun säädettiin rikostorjunnasta Tullissa annettu laki (623/2015).

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Lakivaliokunta puoltaa ehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosesityksin.

Tekninen kuuntelu toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus tekniseen kuunteluun rikostorjunnan toimenpiteen turvallisen suorittamisen tarkoituksessa (1. lakiehdotuksen 25 §:n 5 momentti; ns. rynnäkkötarkkailu). Rajavartiolaitoksella on ehdotuksen mukaan oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan ehdotuksen (1. lakiehdotuksen 25 §:n 1 momentti) mukaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka tiettyihin rikoksiin perustellusti syyllistyväksi oletetun henkilön toiminnan selvittämiseksi.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 36/2017 vp) arvioinut ehdotettua rynnäkkötarkkailua koskevaa säännöstä perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvatun kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan kannalta. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta katsoo, että ehdotetun rynnäkkötarkkailun sisältämän rajoituksen luottamuksellisen viestin suojaan voidaan arvioida kuuluvan perustuslain 10 §:n 3 momentissa rajoitusperusteena mainitun turvallisuustarkastuksen piiriin. Lausunnossa todetaan, että paitsi rynnäk-

kötarkkailun tarkoitus myös sääntelyn rajattu soveltamisala ja soveltamistilanteiden konkreettisuus osoittavat samankaltaisuutta perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyihin rajoituksiin luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan turvallisuustarkastuksessa. Edelleen lausunnossa todetaan, että sääntelyn tarkoitus huomioon ottaen rynnäkkötarkkailussa kyse ei myöskään ole pitkään jatkuvasta, vaan enemmänkin lyhytaikaisesta ja kertaluonteisesta rajoituksesta. Lausunnon mukaan tällaisen rajauksen on syytä näkyä myös säännöksen kirjoitusasussa.

Lakivaliokunta katsoo, että rynnäkkötarkkailulle luonteenomaista on sen tarve yksittäisessä konkreettisessa tilanteessa, jossa on toimittava viipymättä henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Tämän vuoksi sekä perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyn huomioimiseksi lakivaliokunta esittää, että 1. lakiehdotuksen 25 §:n 5 momenttia täydennetään lisäämällä siihen sana "lyhytaikainen". Kyseistä sanaa käytetään myös poliisilain 5 luvun 8 §:n 4 momentissa koskien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden käytön estämistä tietyllä alueella.

Lakivaliokunnan esittämässä muodossa 1. lakiehdotuksen 25 §:n 5 momentti kuuluu seuraavasti:

> Rajavartiolaitoksella on aina 2 momentin estämättä oikeus lyhytaikaiseen tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Salaisessa tiedonhankinnassa noudatettavat periaatteet

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kattavasti Rajavartiolaitoksen toteuttamaa salaista tiedonhankintaa koskevista toimivaltuuksista (1. lakiehdotus, 3 luku). Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu laki ei kuitenkaan sisällä laajempaa sääntelyä salaisen tiedonhankintakeinon mahdolliseen käyttöön liittyvistä toimenpiteiden käyttöä rajoittavista periaatteista. Tällaisista periaatteista säädetään sinänsä voimassa olevan rajavartiolain (578/2005) 2 luvussa, jonka 7 §:ssä säädetään suhteellisuusperiaatteesta, 7 a §:ssä vähimmän haitan periaatteesta 7 b §:ssä tarkoitussidonnaisuuden periaatteesta, minkä lisäksi luvun 11 §:ssä säädetään perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Ehdotetun lain (1. lakiehdotus) 1 § sisältää yleisen viittauksen rajavartiolakiin.

Esityksen perustelujen mukaan nämä rajavartiolain 2 luvussa säädetyt periaatteet koskevat koko Rajavartiolaitoksen toimintaa, määrittävät koko laitoksen toiminnassa noudatettavia periaatteita sekä ohjaavat toimivaltuuksien käyttöä (HE, s. 23 ja 80). Rajavartiomiehen tehtäviä ja toimivaltuuksia koskeva ehdotettu 6 § sisältää informatiivisen yleisviittauksen muualla laissa säädettyyn.

Lakivaliokunta painottaa, että toimivallan käyttöä rajoittavien sääntöjen ja periaatteiden merkitys on kuitenkin erittäin keskeinen 1. lakiehdotuksessa tarkoitettujen salaista tiedonhankintaa koskevien toimivaltuuksien soveltamisessa. Valiokunta katsoo, että Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettaviin yleisiin rajavartiolain 2 luvussa mainittuihin periaatteisiin tulisi 1. lakiehdotuksessa viitata selkeämmin. Valiokunta katsoo, että sovelias paikka tällaiselle säännökselle on 1. lakiehdotuksen 3 §, joka koskee Rajavartiolaitoksen tehtäviä rikostorjunnassa. Edellä todetun johdosta lakivaliokunta esittää, että 1. lakiehdotuksen 3 §:n 1 momenttiin lisätään edellä mainittu tarkempi viittaus rajavartiolain 2 luvun yleisiin periaatteisiin.

Lakivaliokunnan esittämässä muodossa 1. lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentti kuuluu seuraavasti:

> Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa noudattaen mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään. Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa noudatettavista yleisistä periaatteista, erityisesti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, suhteellisuusperiaatteesta ja vähimmän haitan periaatteesta, säädetään rajavartiolain 2 luvussa.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset

Esityksen mukaan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvista rikoksista säädetään 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä. Pykälään sisältyy 12-kohtainen luettelo sellaisista rikoksista, joita Rajavartiolaitoksen tehtävä estää, paljastaa ja selvittää rikoksia koskee. Esityksen perustelujen mukaan (HE, s. 22) luettelo vastaa pääosin rajavartiolain nykyistä 42 §:ää.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 36/2017 vp) pitänyt sääntelyn täsmällisyyden kannalta epäjohdonmukaisena, ettei luettelossa Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluvista rikoksista ole mainittu rikoslain 48 a luvussa tarkoitettuja metsästysrikoksia eikä laittoman saaliin kätkemisrikoksia. Kuitenkin Rajavartiolaitoksella on ehdotuksen mukaan oikeus televalvontaan kyseisten rikosten esitutkinnassa. Lausunnossa todetaan, että vaikka rikoslain 48 a luvussa tarkoitettujen rikosten tutkimisen voitaisiin katsoa kuuluvan 1. lakiehdotuksen 4 §:n varsin yleisesti muotoillun 6 kohdan piiriin, olisi asianmukaista, että metsästysrikokset ja laittoman saaliin kätkemisrikokset mainittaisiin luettelossa erikseen.

Myös lakivaliokunta katsoo edellä selostettuun salaisiin pakkokeinoihin liittyvän epäjohdonmukaisuuden vuoksi, että rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu metsästysrikos, 1 a §:ssä tarkoitettu törkeä metsästysrikos sekä 4 §:ssä tarkoitettu laittoman saaliin kätkeminen ja 4 a §:ssä tarkoitettu törkeä laittoman saaliin kätkeminen tulisi nimenomaisesti lisätä itsenäisenä kohtanaan 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvien rikosten luetteloon.

Lakivaliokunta esittää, että 1. lakiehdotuksen 4 §:ään lisätään uusi kohta, joka kuuluu seuraavasti:

> rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu metsästysrikos, 1 a §:ssä tarkoitettu törkeä metsästysrikos, 4 §:ssä tarkoitettu laittoman saaliin kätkeminen ja 4 a §:ssä tarkoitettu törkeä laittoman saaliin kätkeminen;

Esityksen 1. lakiehdotuksen 4 §:n 7 kohdan mukaan rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin kuuluu merilain (674/1994) 20 luvussa tarkoitettu rikos sekä alusten yhteen törmäämisen ehkäisemisestä merellä tai sisäisillä kulkuvesillä annettujen säännösten rikkominen. Esityksen perustelujen mukaan (HE s. 22—23) meriteiden sääntöjen rikkominen voi tulla rangaistavaksi merilain nojalla esimerkiksi hyvän merimiestaidon laiminlyöntinä tai rikoslain 23 luvun 1 tai 2 §:n mukaisesti liikenneturvallisuuden vaarantamisena. Meriteiden säännöillä tarkoitetaan perustelujen mukaan yleissopimusta kansainvälisistä säännöistä yhteen törmäämisen ehkäisemisek-

si merellä (SopS 30/1977) ja sisävesisäännöillä yhteen törmäämisen ehkäisemisestä sisäisillä kulkuvesillä annettua asetusta (252/1978).

Lakivaliokunta toteaa, että ehdotetulle laajennukselle on sinänsä hyväksyttävät perusteet, jotka liittyvät viranomaistoiminnan tehostamiseen ja rikostutkinnan tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen (ks. HE, s. 11). Valiokunta katsoo kuitenkin, että ehdotetun sääntelyn olisi tältä osin perusteltua olla sekä tarkkarajaisempaa että täsmällisempää. Ehdotetussa 7 kohdan sanamuodossa ei nimenomaisesti viitata rikoslain 23 luvussa tarkoitettuihin rikoksiin. Saadun selvityksen mukaan alusten yhteen törmäämisen ehkäisemisestä merellä tai sisäisillä kulkuvesillä annettujen sääntöjen rikkomisella on kuitenkin tarkoitettu kattaa rikoslain 23 luvussa tarkoitettu vesiliikenteessä tehty liikenneturvallisuuden vaarantaminen (RL 23:1 ja 23:2). Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan 7 kohdan sanamuotoa on perusteltua tämän vuoksi täsmentää niin, että siinä viitataan suoraan niihin rikosoikeudellisiin säännöksiin, jotka on tarkoitus sisällyttää Rajavartiolaitoksen tutkittavina oleviksi rikoksiksi, eikä viitata esityksessä ehdotetulla tavalla sääntelyyn, joka määrittää rangaistavan käyttäytymisen aineellisen sisällön mutta ei sisällä varsinaista rangaistussäännöstä.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan vesiliikennelaissa (463/1996) tarkoitettujen rikosten tutkiminen sisältyy esityksessä 4 §:n 6 kohdassa mainitun yleisen viittauksen piiriin. Lakivaliokunta katsoo, että vesiliikennelaissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen mainitseminen nimenomaisesti kuuluu kuitenkin luontevasti ehdotettuun 7 kohtaan. Vesiliikennelain 24 §:ssä mainitaan kuitenkin erikseen eräitä rikoslain 23 luvussa tarkoitettuja rikoksia. Valiokunnan näkemyksen mukaan myös kyseiset rikoslain 23 luvun säännökset olisi johdonmukaisuussyistä perusteltua mainita nimenomaisesti ehdotetussa 7 kohdassa.

Edellä selostetun valossa ehdotetussa 7 kohdassa tulisi merilain 20 luvun lisäksi viitata vesiliikennelakiin sekä nimenomaisesti rikoslain 23 luvussa rangaistavaksi säädettyihin vesiliikenteessä tapahtuviin rikoksiin. Mainittu viittaus rikoslain 23 lukuun kattaisi liikenneturvallisuuden vaarantamisen (RL 23:1), törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen (RL 23:2), vesiliikennejuopumuksen (RL 23:5), kulkuneuvon luovuttamisen juopuneelle (RL 23:8) ja kulkuneuvon kuljettamisen oikeudetta (RL 23:10). Myös vesiliikenteessä tapahtunut liikenteen häirintä (RL 23:11 a) on valiokunnan näkemyksen mukaan perusteltua sisällyttää 7 kohtaan.

Valiokunnan esittämässä muodossa 1. lakiehdotuksen 4 §:n 7 kohta kuuluu seuraavasti:

> 7) merilain (674/1994) 20 luvussa ja vesiliikennelaissa (463/1996) rangaistavaksi säädetyt teot sekä vesiliikenteessä tapahtunut rikoslain 23 luvun 1 §:ssä tarkoitettu liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 5 §:ssä tarkoitettu vesiliikennejuopumus, 8 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle, 10 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta ja 11 a §:ssä tarkoitettu liikenteen häirintä;

Esityksen 1. lakiehdotuksen 4 §:n 9 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin kuuluu rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkominen. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan rajavyöhykkeestä annettujen sääntöjen rikkomisella tarkoitetaan joko rikos-

lain 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettua valtionrajarikosta tai rajavartiolain 72 §:ssä tarkoitettua rajavyöhykerikkomusta.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että rikoslain 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettu valtionrajarikos on jo mainittu 4 §:n 1 kohdassa. Valiokunta katsoo myös, että ehdotettu 9 kohta on tarpeettoman epätäsmällinen ottaen huomioon se, että edellä selostetuin tavoin 9 kohdassa on tarpeen kattaa vain rajavartiolain 72 §:ssä tarkoitettu rajavyöhykerikkomus.

Edellä todetun valossa lakivaliokunta esittää, että 1. lakiehdotuksen 4 §:n 9 kohta muutetaan kuulumaan seuraavasti:

9) rajavartiolain (578/2005) 72 §:ssä tarkoitettu rajavyöhykerikkomus;

Lakivaliokunta toteaa 1. lakiehdotuksen 4 §:n osalta lisäksi yleisesti, että tulevien uudistusten yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota 4 §:ssä tarkoitetun sääntelyn täsmällisyyteen sekä viittaustekniikan yhdenmukaisuuteen siitäkin huolimatta, että Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluu lukuisa määrä erilaisia rikoksia.

Tietolähdetoiminta

Hallituksen esitykseen sisältyvän nimenomaisen maininnan (HE, s. 14) mukaan Rajavartiolaitokselle ei ehdoteta oikeutta tietolähteen ohjattuun käyttöön. Tietolähteen ohjatun käytön osalta myös esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen salaisten pakkokeinojen käyttämistä koskeva 57 §:n 2 momentti sisältää nimenomaisen maininnan siitä, että Rajavartiolaitoksen käytössä ei ole tietolähteen ohjattu käyttö.

Esityksen perusteluissa ei nimenomaisesti mainita tarvetta niin sanottuun perusmuotoiseen tietolähdetoimintaan. Ehdotetut säännökset eivät myöskään sellaisenaan anna oikeutta perusmuotoiseen tietolähdetoimintaan. Voimassa olevan rajavartiolain (578/2005) 43 a §:n 1 momentin ja pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 1 §:n sekä poliisilain (872/2011) 5 luvun 40 §:n säännösten perusteella Rajavartiolaitoksella on kuitenkin jo nykyisin oikeus perusmuotoiseen tietolähdetoimintaan. Valiokuntakäsittelyssä on käynyt ilmi, että perusmuotoista tietolähdetoimintaa ei ole huomioitu hallituksen esityksen valmistelussa.

Edellä todetun johdosta sisäministeriö on toimittanut lakivaliokunnalle lisäselvitystä perusmuotoista tietolähdetoimintaa koskevan sääntelyn tarpeesta ja sen sisällyttämisestä nyt käsiteltävään esitykseen.

Saadun selvityksen mukaan perustasoisen tietolähdetoiminnan toimivaltuus on Rajavartiolaitokselle tarpeellinen, sillä tietolähteet voivat olla ratkaisevassa roolissa vaativien rikoskokonaisuuksien estämisessä ja selvittämisessä. Esimerkiksi laajat rikoskokonaisuudet koskien laittoman maahantulon järjestämistä ovat lähteneet selviämään tietolähteiden avulla. Edellä selostetun valossa ja saamaansa selvitystä arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että Rajavartiolaitoksen perusmuotoiselle tietolähdetoiminnalle on olemassa käytännön tarve. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan perusmuotoista tietolähdetoimintaa koskevan toimivaltuuden sisällyttäminen nyt käsiteltävään esitykseen on perusteltua myös sen vuoksi, ettei asian käsittelyssä ole ilmennyt sellaisia

seikkoja, joiden vuoksi Rajavartiolaitoksella ei tulisi jatkossa olla toimivaltaa perusmuotoiseen tietolähdetoimintaan, joka sillä jo nykyisin on.

Lakivaliokunta pitää kuitenkin valitettavana, että tällaisen sääntelyn tarve tuodaan esiin vasta esityksen eduskuntakäsittelyssä. Perustellumpaa olisi ollut todeta sääntelyn tarve hallituksen esityksen perusteluissa ja asianmukaiseen valmistelutyöhön nojautuen.

Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta sisällyttää mietintöönsä säännökset perusmuotoisesta tietolähdetoiminnasta. On tärkeää, että tietolähdetoiminnasta on riittävä laintasoinen sääntely. Sääntelyn tulisi vastata lainsäädäntöteknisesti poliisilaissa ja pakkokeinolaissa olevaa vastaavaa sääntelyä (ks. Tullin rikostorjunnan osalta LaVL 18/2014 vp, s. 2). Sääntely olisi myös muotoiltava niin, että se koskee vain Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaan liittyviä tehtäviä ja rajataan vain rikosten estämiseen ja selvittämiseen (ks. LaVL 18/2014 vp, s. 7). Sääntelyssä on kiinnitettävä huomiota myös tietolähteiden rekisteröintiä koskevaan sääntelyyn sekä siihen, miten henkilörekisteriin sisällytettäviä tietoja käsitellään.

Ylimääräisen tiedon käyttö

Esityksen 1. lakiehdotuksen 47 § sisältää säännökset ylimääräisen tiedon käytöstä. Ehdotetun säännöksen sanamuodon mukaan Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa rikoksen selvittämisessä tiettyjen edellytysten käsillä ollessa. Esityksen perustelujen mukaan (HE, s. 55) ylimääräisen tiedon käyttäminen Rajavartiolaitoksessa voi kuitenkin koskea vain Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että pykälä poikkeaa sanamuodoltaan ja soveltamisalaltaan rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) vastaavasta säännöksestä (lain 3 luvun 53 §). Viimeksi mainittu säännös koskee ylimääräisen tiedon käyttämistä tullirikoksen selvittämiseksi, ja tullirikos määritellään lain 1 luvun 2 §:ssä. Nyt käsillä olevan 1. lakiehdotuksen ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevan 47 §:n mukaan Rajavartiolaitos saisi edellä todetuin tavoin käyttää ylimääräistä tietoa rikoksen selvittämisessä tiettyjen edellytysten täyttyessä. Sanamuotonsa mukaan säännöksen soveltamisala kattaa kaikki rikokset, jotka täyttävät säännöksessä mainitut muut ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevat edellytykset. Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset kuitenkin määritellään 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä. Ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevan säännöksen soveltamisala ei näin vastaa Rajavartiolaitoksen rikostutkintatoimivaltaa eikä näin ole soveltamisalaltaan vastaava kuin rikostorjunnasta Tullissa annetun lain vastaava säännös.

Edellä selostetun johdosta lakivaliokunta esittää 1. lakiehdotuksen 47 §:n 1, 2, 4 ja 6 momentin täsmentämistä siten, että ne koskevat vain Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluvia rikoksia. Lisäksi pykälän 4 momenttia on valiokunnan näkemyksen mukaan syytä täsmentää niin, että se koskee Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamisen sijasta Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toiminnan suuntaamista.

Lakivaliokunnan esittämässä muodossa 1. lakiehdotuksen 47 § kuuluu seuraavasti:

Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoa, jolla tieto on saatu.

Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiselle ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Jos edellä mainitun vaaran tai vahingon estäminen ei kuulu Rajavartiolaitoksen toimivaltaan, asia siirretään viipymättä toimivaltaiselle viranomaiselle.

Pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen säädetään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että 1. lakiehdotuksen 2 luvun 8 § sisältää säännökset rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtämisestä poliisille ja Tullille. Pykälä sisältää niin sanotun poliisin otto-oikeuden Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen, esimerkiksi törkeän laittoman maahantulon järjestämisen, osalta. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että esimerkiksi tällaisissa tilanteissa ylimääräistä tietoa voitaisiin siirtää poliisille. Lakivaliokunta katsoo, että toiselle viranomaiselle tapahtuvan ylimääräisen tiedon siirtämisen säädöstarpeita on jatkossa tarpeen selvittää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto LaVL 16/2017 vp

Helsingissä 16.11.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
varapuheenjohtaja Eva Biaudet r
jäsen Ari Jalonen sin
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Ville Tavio ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto